

КРЕДИТУВАННЯ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ АКТИВІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

У статті розглядаються теоретичні питання та проблеми виникнення і становлення кредитної політики. Досліджено і доведено значущість кредитування для суспільства та держави загалом.

Ключові слова: кредит, комерційні банки, ризик, дохідність.

Актуальність теми зумовлена необхідністю і своєю значущістю активних операцій у досягненні поставленої мети будь-якого банку чи фінансово-кредитної установи, суть якої полягає в отриманні максимального прибутку при мінімальному рівні ризику з огляду на політику, обрану банком.

Кредит – це позичковий капітал банку у грошовій формі, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, платності та цільового характеру використання [1].

Питаннями виникнення та становлення кредитної політики займалися багато вітчизняних та зарубіжних науковців, такі як: М. Бунге, В. Д. Васильченко, Т. В. Дорошенко, Ф. Кене, К. Маркс, А. М. Мороз, Г. С. Панова, А. Сміт, В. Т. Сусіденко та інші. Основою проблемою у наукових працях цих вчених є формування кредитної політики комерційного банку без урахування світової фінансової кризи. А тому саме на це нами робиться наголос у статті.

Вивчаючи праці зарубіжних та вітчизняних науковців у царині окресленої теми, вважаємо, що необхідно зауважити: деякі питання залишаються неопрацьованими та невивченими до сьогодні.

Одним з таких нерозкритих питань є історія виникнення кредитування взагалі. Мета нашої статті – визначити та довести, що кредитування є основним джерелом поповнення активів комерційного банку.

Первісний поділ общини на бідні та багаті сім'ї, накопичення скарбів у руках одних і нестача грошових коштів у інших, призвела до виникнення лихварського кредиту. З виникненням і розвитком держави та суспільства загалом поняття кредиту набуло великого значення у повсякденному житті тому, що потреба в капіталі зростає через вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів.

Кредит становить одну з найважливіших ланок ринкової економіки держави. Оскільки:

- за допомогою кредиту доходи населення перетворюються з капіталу, який не працює, у той, що функціонує;
- кредитування несе в собі користь всім зацікавленим у цьому процесі сторонам. Банк також отримує прибуток від здійснення цих операцій через різницю у відсотках, які сплачуються по внесках;

- кредитно-банківська система є способом регулювання економіки країни. Вона вирішує наступні завдання:
- стабільність національної грошової одиниці;
- стабільність цін;
- забезпечення зайнятості населення;
- економічна рівновага в країні.

Проте на сучасному етапі розвитку ринкової економіки державні діячі і навіть вчені дорікають банкам тим, що вони не мають бажання фінансувати реальний сектор економіки. Як правило, це робиться у звинувачувальному стилі.

У всьому світі, зокрема і в Україні, вважається, що кредитування для комерційного банку є однією з найприбутковіших активних операцій. Але поряд з отриманням великих прибутків виникають і великі ризики, суть яких полягає в недоотриманні або втраті цих прибутків взагалі. Тому перед банком постає низка питань:

- який вид кредиту надавати;
- яка кількість наданих кредитів комерційним банком є оптимальною;
- кому і за яких обставин будуть надаватися кредити.

Щоб відповісти на вказані питання, слід вирішити головне: а чи будуть вони повернуті та чи будуть повернуті взагалі. Існує багато принципів кредитування, серед яких найголовнішим є повернення наданого кредиту у чітко обговорені та встановлені строки. Дотримання цього принципу кредитоодержувачем та дотримання умов договору обома сторонами є запорукою успішної та активної діяльності комерційного банку на ринку послуг.

Тому серед основних завдань будь-якого комерційного банку при наданні позики є детальний аналіз ризику.

Одним з найважливіших інструментів запобігання ризикам є кредитна політика банку. Кредитна політика банку – це стратегія і тактика банку щодо залучення коштів і спрямування їх на кредитування своїх клієнтів [2, с. 35].

Метою кредитної політики є підтримання збалансованості відношень між депозитами, кредитами та зобов'язаннями і власним капіталом

комерційного банку. Від вибраної кредитної політики комерційним банком залежить не лише підвищення якості кредитів, але і зростання чи спад фінансового стану самого банку. Все це доводить необхідність і значущість кредитної політики в роботі комерційного банку і насамперед - при переході держави до ринкової економіки.

Основним та найголовнішим елементом кредитної політики є визначення її цілей. Цілі кредитної політики комерційного банку формуються на основі стратегічних цілей самого банку.

Так Г. С. Панова зазначає, що "проведення кредитної і депозитної політики має одну мету – максимізацію доходів банку при підтриманні його надійності та стабільності. Точкою рівноваги при цьому є ліквідність банку"[3, с. 14]. З точки зору О. В. Дзюблюка, "основними фундаментальними цілями кредитної політики комерційного банку є забезпечення, з одного боку, умов для задоволення потреб клієнтів в отриманні коштів у тимчасове користування відповідно до різних видів кредитних послуг, котрі пропонуються на ринку, а з другого – отримання прибутку, що є метою функціонування банку як комерційного підприємства в умовах ринкової економіки, однак при забезпеченні належного рівня ліквідності та мінімізації ризиків за здійснюваними операціями"[4, с. 338].

В. Т. Сусіденко виокремлює систему стратегічних цілей кредитної політики комерційного банку [5, с. 228]. Таким чином, розглядаючи та аналізуючи сучасні підходи до визначення та формування цілей кредитної політики банків в сучасних умовах, можемо сказати, що значна кількість авторів у своїх роботах виділяє одну – максимізація отриманого прибутку від кредитної діяльності комерційного банку. У зв'язку з поглибленням світової фінансової та економічної кризи виникла потреба у корегуванні кредитної політики з позиції пошуку нових шляхів поповнення кредитного портфеля комерційного банку.

В економічній літературі є різні підходи до визначення суті кредитного портфеля. Деякі науковці підкреслюють, що кредитний портфель комерційного банку – це економічно обґрунтована і структурована сукупність кредитних угод і кредитних зобов'язань, яка є результатом цілеспрямованих управлінських рішень, прийнятих відповідно до вимог кредитної політики банку та органів банківського нагляду [2, с. 116].

Кредитні операції на сьогодні є одним з найважливіших джерел створення прибутку будь-якого комерційного банку. Однак із збільшення кількості випадків неповернення кредитів за останні роки ці операції мають схильність по підвищеної небезпеки для стабільної та стійкої діяльності комерційного банку. Можна сказати, що висока дохідність обумовлена підвищеним рівнем ризику, а це означає, що кредитування було і залишається найризикованішим видом серед інших видів діяльності банку.

Управління кредитним ризиком ґрунтується на виявленні та усуненні причин небажання або нездатності позичальника виконувати зобов'язання, зазначені кредитним договором, і розробці методів і прийомів зниження ризику.

Головною метою управління кредитним ризиком є мінімізація втрат комерційного банку у випадку несвоєчасного повернення або неповернення кредиту

взагалі.

У практичній діяльності існує чітка послідовність управління кредитним ризиком:

- визначення кредитного ризику;
- встановлення лімітів кредитування;
- оцінка вартості кредиту.

Спираючись на встановлені правила управління кредитним ризиком, можна зменшити його, але позбутися неможливо. Завжди існує частка ризику, яку має враховувати керівник при ухваленні того чи іншого рішення. Значну кількість ситуацій, у яких наявний ризик, дуже важко контролювати і прогнозувати, тому звести його рівень до нуля виглядає малоймовірним. Це підтверджує те, що навіть з першого погляду ідеальні і правильні рішення можуть призводити до збитків.

Водночас ризик необхідно розглядати як невід'ємний елемент функціонування будь-якої організації на ринку. Якщо максимізація прибутку – це головна мета організації, то він (прибуток) буде винагородою за взятий на себе ризик.

Значна кількість комерційних банків України при оцінці кредитного ризику брали до уваги лише той, що пов'язаний з фінансовими можливостями позичальника. Приклади з практики показують, що найбільша кількість позичальників не повертають кредити банку не тому, що не можуть, а тому, що не бажають це робити. У цьому випадку банк вимушений звернутися до суду, і найчастіше виникає проблема недосконалості укладеної кредитної угоди між сторонами. Якщо укладений договір визнається як оформлений юридично неправильно, то це може призвести до великих збитків для комерційного банку і угода буде визнана недійсною. Все зводиться до врахування не лише фінансового становища позичальника, але і юридичного ризику при укладанні угод.

Юридичний ризик зводиться до вірогідних збитків у результаті внесення змін у законодавство України, податкової системи, господарського кодексу тощо.

Попри стрімке зростання кредитування в Україні і у світі, головною перешкодою залишається недовіра між кредиторами та позичальниками на мікрорівні.

В економічній літературі немає єдиного визначення поняття «кредитний ризик». Більшість дослідників пов'язують останній з можливими збитками по кредитній операції:

- „Кредитний ризик – ризик невиконання зобов'язань од-нією стороною за договором і виникнення, у зв'язку з цим, в іншій стороні фінансових збитків”;
- „Кредитний ризик є ризиком втрат, пов'язаних з погіршенням стану дебітора, контрагента по угоді, емітента цінних паперів”;
- „Кредитний ризик або ризик непогашення – це ймовірність неповернення взятої позичальником позички” [6, с. 41].

Слід зазначити, що кредитний ризик формується з декількох видів ризику, які діють самостійно

Особливу увагу в умовах загострення світової фінансової кризи в Україні слід звернути на можливість виникнення форс-мажорних обставин. Кредитний ризик залежить від великої кількості факторів, які поділяють на зовнішні та внутрішні.

При розробці методів удосконалення банківської системи в Україні найголовнішою умовою є вивчення і

використання світового досвіду. Хоча банки розвинених країн працюють в інших економічних умовах, їх методи, форми, засоби роботи можуть бути впроваджені і випробувані в Україні.

У кредитуванні у світовій практиці також виникає вірогідність ризику, але вона розраховується в інших масштабах. Увага зосереджується на мінімізації ризику або його ліквідації взагалі.

Найпоширенішим способом захисту кредитного ризику є продаж кредитів. Його сутність полягає в тому, що банк, спираючись на проведену ним оцінку портфеля, продає іншим інвесторам частину наданих ним кредитів. Результатом цієї операції виступає змога банку повернути кошти, які були частково або повністю спрямовані на кредитні вкладення. Існують різні сторони цього ефекту:

- звільняються ресурси, які спрямовуються на фінансування більш прибуткових активів;
- сповільнюється приріст банківських активів, що дає змогу керівництву комерційного банку досягти збалансованості між капіталом і ризиком кредитування;
- спостерігається зменшення деяких статей балансу (а саме тих, які характеризують його діяльність з невідповідного боку).

Що стосується механізму продажу кредитів, то банк-продавець має можливість зберегти за собою права з обслуговування боргу. Але є випадки, коли банк позбавляється цього права. Тоді кредити продаються за нижчою ціною від їх номінальної вартості. Наприклад, один з найбільших таких ринків належить країнам «третього світу», де кредитні борги проводяться із співвідношенням 5 центів за 1 долар. Найбільша кількість цих кредитів купується банками і корпораціями пакетами в мільйони доларів США.

Масові неплатежі в Україні на сьогодні пов'язані з недооцінкою і ігноруванням кредитного ризику, несерйозним і нецентралізованим підходом комерційного банку до своєї кредитної політики, яка є запорукою ефективної діяльності. На момент подання заявки необхідно в загальному порядку мати на увазі найдрібніші моменти і деталі стосовно клієнта, інакше настає ймовірність випадання факторів, які впливають на кредитний ризик, і, як наслідок, отримання збитків комерційним банком.

Комерційним банкам і їх кредитним відділам необхідно завжди аналізувати, вивчати і враховувати зарубіжний та вітчизняний досвід для чіткого формулювання мети і цілей її досягнення.

Список літератури

1. Васюренко, О. В. Банківські операції [Текст] : навчальний посібник / О. В. Васюренко. – К. : Знання, 2000. – 302 с.
2. Кредитування і контроль [Текст] : навч. посібник / Т. С. Смовженко, Р. Р. Коцовська, В. М. Крупський, В. С. Хім'як. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 135 с.
3. Панова, Г. С. Кредитна політика комерційного банку [Текст] / Г. С. Панова – Москва: МДУ, 1997. – 464с.
4. Дзюблюк, О. В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки [Текст] : монографія / О. В. Дзюблюк. – К.: "ПОЛІГРАФКНИГА", 2000. – 511 с.
5. Сусіденко, В. Т. Стратегія управління кредитною діяльністю комерційних банків [Текст] / В. Т. Сусіденко – К.: КДТЕУ, 1998. – 348 с.
6. Ковальов, О. Л. Класифікація банківських ризиків. Фактори, що впливають на кредитні ризики, і підходи до їх класифікації [Текст] / О. Л. Ковальов // Формування

ринкових відносин в Україні. – К. : КДТЕУ, 2006. – 63с.

РЕЗЮМЕ

Кирилова Лариса, Гончарова Юлия

Кредитование как основной источник пополнения активов коммерческого банка

В статье рассмотрены теоретические вопросы и проблемы возникновения и становления кредитной политики. Исследовано и доказано значимость кредитования для общества и государства в целом.

RESUME

Kyrylova Larysa, Goncharova Yulia

Crediting as basic source of refill of the commercial bank's assets

Theoretical questions and problems of origin and becoming of credit policy are considered in the article. There have been investigated and well-proven significance of crediting for society and state on the whole.

Стаття надійшла до редакції 04.04.2012 р.